

“det er et underligt Sted at træffe den 80-årige f. d. Abedisse i Undrigelsebrevet“ av år 1345 emot alla dem, som ville bestrida Helena Gutormsdotters efterkommande deras rätt till “jus presentandi“ i kanonikatet och det därmed förenade prebendet i Linköping.¹ Och dock voro då ännu icke hennes sista krafter slut. Som vi här ovan sett, var hon ännu fem år senare i livet. Dock hade hon sedan länge dragit sig tillbaka från det direkta utövandet av sitt ämbete. Ut i sitt gifte hade hon en son den bekante riddaren Knut Folkesson.

¹ Om orsaken till tvistens uppkomst se D. S. nr 3677. Grundtvigs ovannämnda yttrande återfinnes uti här ovan pag. 68 not 1 anf. källa, nr 179—180. Efter vad högre upp här sagts, må det anses antagligt, att år 1345 Ingrids ålder ganska mycket överskridit 80 år. Snarare må man hålla för troligt, att hon då uppnått nittioårsåldern.

Dubbelspännena av Ljunits-typ.

Av

GUNNAR EKHOLM.

ill frågan om utbredningen och uppkomsten av de tutulusformade spännenas barocka utlöpare, behandlade i denna tidskr., 1919, s. 224 ff., kunna nu lämnas ytterligare bidrag. Under studiet av de förhistoriska samlingarna i Danmarks Nationalmuseum sommaren 1920 fästes min uppmärksamhet på det här i fig. 1 återgivna spänneparet. Forsaken i fråga, som tillhör konung Fredrik VII:s samling och med denna kommit i Nationalmuseets ägo,¹ är, såsom vid en första blick på densamma framgår, ett dubbelspänne av samma typ, som det förut behandlade från Ljunits härad i Skåne. Att Nationalmuseets exemplar — såväl med hänsyn till dimensioner som utsmyckning en verklig praktpjäs — i den danska arkeologiska litteraturen ingenstädes fin-

¹ Nationalmus. inv.-nr 26445.

nes omnämnt eller avbildat har sin grund i att det är funnet vid Hylteberga, Skurups socken i södra Skåne.

Vid en undersökning av huruvida ej ytterligare något dylikt föremål inginge i museets samlingar, uppdagades hälften av ett spänne, tillhörande samma typ. Fragmentet, som ej har närmare uppgiven fyndort, ingår ävenledes i Fredrik VII:s samling¹ och förskriver sig måhända också från Skåne. Det är av betydligt mindre dimensioner än Hyltebergaspännet, har en plattare konisk profil, är försett med hål i centrum och ornerat med koncentriska åsar, av vilka varannan är skrafferad.

Fig. 1. ^{2/5}.

Mellanlänken utgöres av tre sammanhängande, gjutna bucklor. Såväl dimensionerna som formgivningen och orneringen göra det klart, att vi i detta defekta spänne äga det typologiska förstadiet till de stora koniska dubbelspännena. Av en jämförelse med de två exemplaren från Ljunits och Hylteberga framgår, att det senare med blott tre bucklor i vardera mellanlänken samt sin ursprungligare ornering med trianglar vid basen intar en mellanställning till de båda andra. I samma riktning pekar det här starkare markerade rudimentet av prototypens topphål.

Det lilla defekta spännet ger även en viktig upplysning om typens uppkomst. Å ena sidan bekräftas, såsom i *Fornv.* 1919, s. 227 framhålles, att vi här ha att göra med sena utlöpare av de tutulusformade spännena. Å andra sidan är det dock klart, att de ej utvecklats sig ur den svenska serien, *Sv.*

¹ Nationalmus. inv.-nr 4983.

Forns. fig. 306—307, lika litet som ur den danska huvudserien, *Ordning, Jernalderen*, fig. 68—69. I stället är det tydligt, att de uppkommit ur en i litteraturen aldrig omnämnd jylländsk biserie, vars representanter bl. a. förekomma i en del "Tuegrave", och som bestå av två sammanvuxna, svagt koniska, runda plattor. Dessa spännen åter äro tydligen om bildningar av de inhemska varianterna (*Ordning, Jernalderen*, fig. 34) till spiralfibulan av Hallstatt-typ.

Av ovan givna utredning framgår, att till dato alla närmare Ortsbestämda fynd av koniska dubbelspännen äro gjorda i Skåne, och vidare, att de utvecklats ur vissa jylländska former. Till dess att nya fynd möjligen ställa saken i annan dager, torde det sålunda vara berättigat att betrakta denna fornsaksform såsom en skånsk lokaltyp. Det vittnesbörd om Skånes i viss mån självständiga ställning inom det nordiska kulturområdet under början av järnåldern, som dessa slutsatser få anses innebära, står i god överensstämmelse med vissa förhållanden under den slutande bronsåldern — frågor, varpå dock här ej är plats att ingå.

För bildmaterialet till denna uppsats har jag att tacka Museumsdirektör dr Sophus Müller, till vilken jag även i övrigt stannar i största förbindelse för visat tillmötesgående.
